

Sygn. akt III AUa 745/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 marca 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w składzie:

Przewodniczący: SSA Anna Szczepaniak-Cicha

Sędziowie: SSA Beata Michalska (spr.)

del. SSO Magdalena Lisowska

Protokolant: st. sekr. sąd. Patrycja Stasiak

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 22 marca 2016 r. w Ł.

sprawy **M. M. (1) przy udziale zainteresowanego J. M.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w T.**

o przeniesienie odpowiedzialności za zobowiązania z tytułu składek

na skutek apelacji M. M. (1)

od wyroku Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim

z dnia 15 stycznia 2015 r. sygn. akt V U 296/14

oddala apelację.

M. A. S. B. M.

Sygn. akt III AUa 745/15

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 21 maja 2012 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. stwierdził, że rozwiedziona małżonka M. M. (1) jest odpowiedzialna za zobowiązania byłego męża J. M. w łącznej kwocie 6.037 złotych z tytułu: składek na ubezpieczenia społeczne za okres od listopada 2010 roku do maja 2011 roku w kwocie 3.486,33 złotych; odsetek za zwłokę liczonych na dzień uprawomocnienia się orzeczenia o rozwodzie, tj. na dzień 27 lipca 2011 roku w kwocie 164 złote; składek na ubezpieczenie zdrowotne za okres od października 2010 roku do maja 2011 roku w kwocie 1.915,43 złote; odsetek za zwłokę liczonych na dzień od uprawomocnienia się orzeczenia o rozwodzie w kwocie 101 złotych; składek na Fundusz Pracy za okres od października 2010 roku do maja 2011 roku w kwocie 370,95 złotych.

Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim wyrokiem z 8 października 2012 roku, w sprawie o sygn. akt V U793/12, oddalił odwołanie M. M. (1), jako bezzasadne. Po rozpoznaniu apelacji odwołującej się, Sąd Apelacyjny w Łodzi wyrokiem z 19 grudnia 2013 roku, wydanym w sprawie III AUa 536/13, uchylił zaskarżony wyrok, zniósł postępowanie przed Sądem Okręgowym z powodu nieważności i przekazał sprawę temuż sądowi do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach zastępstwa procesowego w drugiej instancji. Sąd Apelacyjny miał na uwadze okoliczność, iż w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji nie brał udziału w charakterze zainteresowanego były mąż odwołującej się. W uzasadnieniu wyroku Sąd Apelacyjny wskazał nadto, że przy ponownym rozpoznaniu należy wziąć

pod uwagę ograniczenie odpowiedzialności małżonka rozwiedzionego do wysokości wartości przypadającego mu udziału w majątku wspólnym.

Postanowieniem z dnia 28 marca 2014 roku Sąd Okręgowy wezwał do udziału w sprawie zainteresowanego J. M..

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy strony postępowania podtrzymały swoje dotychczasowe stanowiska procesowe. Na rozprawie w dniu 26 czerwca 2014 roku zainteresowany J. M. wniósł o oddalenie odwołania.

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 15 stycznia 2015 r., w sprawie V U 296/14, Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim zmienił zaskarżoną decyzję organu rentowego w ten sposób, że ustalił, iż M. M. (1) ponosi odpowiedzialność za zobowiązania byłego męża J. M. z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenia społeczne, zdrowotne, na Fundusz Pracy i Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych wraz z odsetkami liczonymi na dzień uprawomocnienia się orzeczenia o rozwodzie w łącznej kwocie 6.037,71 zł., jednakże tylko do wysokości wartości przypadającego jej udziału w majątku wspólnym. W pozostałym zakresie Sąd oddalił odwołanie.

Rozstrzygnięcie Sądu I instancji zapadło w świetle następujących ustaleń faktycznych:

M. M. (1) zawarła związek małżeński z J. M. w dniu 16 października 2004 roku. Małżeństwo zostało rozwiązane wyrokiem Sądu Okręgowego w Piotrkowie Tryb. z dnia 5 lipca 2011 roku w sprawie I C 311/11. Wyrok ten uprawomocnił się z dniem 27 lipca 2011 roku. Byli małżonkowie nie dokonali podziału majątku wspólnego i nie zawierali małżeńskich umów majątkowych. J. M. posiada - w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą - zadłużenie z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne, zdrowotne oraz (...). Zadłużenie to wynosi (bez odsetek): z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne za okres od listopada 2010 roku do maja 2011 roku w kwocie 3.486,33 złotych; z tytułu składek na ubezpieczenie zdrowotne za okres od października 2010 roku do maja 2011 roku w kwocie 1.915,43 złote; z tytułu składek na Fundusz Pracy za okres od października 2010 roku do maja 2011 roku w kwocie 370,95 złotych. Jak wskazał Sąd Okręgowy, należności objęte zaskarżoną decyzją nie zostały w toku postępowania uregulowane, a kwota zadłużenia nie uległa zmianie.

Podjęte wobec J. M. czynności egzekucyjne nie przyniosły pozytywnych rezultatów. Od lutego 2011 roku postępowanie egzekucyjne wobec J. M. prowadzone w trybie egzekucji administracyjnej przez ZUS, wobec zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej, zostało przejęte przez komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym w Bełchatowie. W wyniku egzekucji na konto ZUS wpłynęła tylko jedna wpłata w miesiącu marcu 2011 roku w wysokości 392,07 złotych.

W dniu 19 maja 2011 roku organ rentowy skierował wniosek o ustalenie stanu majątkowego J. M.. Postępowanie wyjaśniające nie zostało przeprowadzone z uwagi na fakt, że zainteresowany nie zareagował na wezwania ZUS.

W dniu 30 listopada 2011 roku organ rentowy dokonał zajęcia wynagrodzenia za pracę J. M. z tytułu umowy zlecenie w firmie prowadzonej przez B. T.. W piśmie z dnia 9 grudnia 2011 roku B. T. poinformowała ZUS, że zainteresowany nie pracuje w jej firmie od dnia 3 grudnia 2011 roku.

J. M. nie figuruje w Centralnej Ewidencji Pojazdów i Kierowców. Wg ustaleń Sądu Okręgowego, obecnie nie pracuje i pozostaje na utrzymaniu rodziców. Sąd Okręgowy uznał, że odwołanie M. M. (1) zasługuje na częściowe uwzględnienie. W uzasadnieniu stanu prawnego powołano art. 31 i art. 32 ustawy z 27 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (j.t.: Dz.U. z 2015r., poz.121 ze zm.) oraz art. 110 § 1 Ordynacji podatkowej. Niezgodnie J. M. posiada zaległości z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne, zdrowotne oraz na Fundusz Pracy, a zaległości objęte zaskarżoną w sprawie decyzją powstały w czasie trwania wspólności majątkowej byłych małżonków. Postępowanie egzekucyjne wobec J. M. okazało się bezskuteczne. Odwołująca się, jako rozwiedziona małżonka płatnika składek, stosownie do treści art. 110 § 1 Ordynacji podatkowej oraz art.31 i art.32 ustawy systemowej, odpowiada całym swoim majątkiem solidarnie z byłym małżonkiem za zaległości składkowe z tytułu zobowiązań powstałych w czasie trwania wspólności majątkowej. Dlatego organ rentowy zasadnie obciążył odwołującą się odpowiedzialnością za zaległości składkowe byłego męża. Orzeczenie o odpowiedzialności osoby trzeciej, jaką jest była małżonka zainteresowanego, nie uwalnia od odpowiedzialności J. M., a tylko poszerza krąg podmiotów, od których organ rentowy może dochodzić

zaspokojenia (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Gliwicach z dnia 27 sierpnia 2007 roku I SA/GI 554/07, LEX nr 517243).

Sąd Okręgowy wskazał nadto, że kwota, do której rozwiedziony małżonek ponosi odpowiedzialność, ograniczona jest do wysokości wartości przypadającego mu udziału w majątku wspólnym. Jednakże w toku postępowania sądowego w sprawie z odwołania od decyzji przenoszącej odpowiedzialność za zaległości z tytułu składek byłego małżonka, Sąd nie musi ustalać, czy i jaki majątek byłych małżonków istnieje (istniał), czy został on podzielony, wreszcie jaka jest wysokość udziału, jaki małżonek współodpowiedzialny uzyskał w majątku wspólnym. Badanie takie nastąpi dopiero w postępowaniu egzekucyjnym. Przepis art. 319 k.p.c. zwalnia sąd od badania i oznaczenia już w wyroku masy majątkowej, z której odpowiada dłużnik (por. KPC komentarz pod red. Z. Resicha i W. Siedleckiego, W-wa 1976 str. 502 oraz orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 9 września 1976 roku, IV PR 135/76, OSN 1977, Nr 4, poz. 80). Dlatego Sąd Okręgowy oddalił, jako nie mające znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy, wnioski zmierzające do ustalenia składu majątku wspólnego w dacie powstania zaległości z tytułu składek. Natomiast w zaskarżonej decyzji organ rentowy powinien był zaznaczyć, iż odpowiedzialność byłego małżonka za zaległe składki wraz z odsetkami ograniczona jest do wysokości wartości przypadającego mu udziału w majątku wspólnym (pkt 1 sentencji). W pozostałym natomiast zakresie odwołanie podlegało oddaleniu na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. (pkt 2).

Wyrok Sądu Okręgowego zaskarżyła w całości apelacją M. M. (1), zarzucając mu:

- nieustalenie w toku postępowania, czy kwota zadłużenia z tytułu składek nie przekracza udziału wnioskodawczyni w majątku wspólnym w sytuacji, gdy w uzasadnieniu wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 19 grudnia 2013 roku wskazano na taką konieczność;

- naruszenie prawa materialnego art. 110 § 1 ustawy Ordynacja podatkowa w zw. z art. 31 i 32 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych przez niewłaściwe zastosowanie i ustalenie odpowiedzialności odwołującej się za zaległości składkowe byłego męża powstałe w okresie, kiedy nastąpił faktyczny rozkład pożycia między małżonkami;

- naruszenie prawa materialnego, tj. art. 5 k.c. poprzez jego niezastosowanie i ustalenie odpowiedzialności odwołującej się za zaległości byłego męża, w sytuacji gdy jest to sprzeczne z zasadami współżycia społecznego i krzywdzące dla odwołującej się oraz będących na jej utrzymaniu dzieci,

- naruszenie prawa procesowego, tj. art. 319 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie i nie zastrzeżenie w orzeczeniu dla dłużnika prawa powoływania się w toku postępowania egzekucyjnego na ograniczenie odpowiedzialności, w sytuacji gdy wynikająca z przepisu obligatoryjność zamieszczenia w wyroku zastrzeżenia, że pozwanemu przysługuje prawo do powoływania się w toku postępowania egzekucyjnego na ograniczenie odpowiedzialności, jest uzasadniona obowiązującą z mocy art. 837 k.p.c. kodeksową zasadą ograniczenia egzekucji, według której dłużnik może powoływać się na ograniczenie odpowiedzialności tylko wówczas, gdy ograniczenie to zostało zastrzeżone w tytule wykonawczym (zob. wyr. SN z 7.5.1971 r., I PR 426/70, OSN 1972, Nr 4, poz. 67; W. S., Przegląd orzecznictwa, PiP 1973, Nr 3, s. 112; E. W., Przegląd orzecznictwa, NP 1973, Nr 1, s. 84).

Wskazując na powyższe apelująca wniosła o zwrócenie się do organu rentowego celem udzielenia informacji, czy nastąpiły ze strony dłużnika wpłaty tytułem zaległych składek. Ponadto wniosła o zawieszenie niniejszego postępowania do czasu przeprowadzenia przez byłych małżonków postępowania o podział majątku wspólnego. W konkluzji swojego stanowiska apelująca wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie odwołania i orzeczenie, że nie ponosi odpowiedzialności za zobowiązania byłego męża z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenie społeczne, zdrowotne, (...) w łącznej kwocie 6.037,71 zł., ew. o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

W odpowiedzi na apelację zainteresowany ustosunkował się do podniesionych przez apelującą zarzutów. Zaprzeczył m.in., aby po 26 grudnia 2010r. nie interesował się rodziną, płaci alimenty w drodze egzekucji komorniczej. Wskazał na utrudniony kontakt z byłą żoną i wynikającą stąd niemożność rozliczenia zlikwidowanej działalności gospodarczej.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja odwołującej się, jako nieuzasadniona, podlegała oddaleniu. Sąd Okręgowy wydał trafne rozstrzygnięcie, które znajduje uzasadnienie w całokształcie okoliczności faktycznych sprawy oraz w treści obowiązujących przepisów prawa materialnego.

Istota sporu w świetle zarzutów apelacji i ustalonego stanu faktycznego sprowadza się do zbadania trafności rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego co do zakresu odpowiedzialności apelującej, jako rozwiedzionej małżonki, za zobowiązania byłego męża z tytułu zaległych składek na ubezpieczenie społeczne, powstałych w czasie trwania związku małżeńskiego.

Zgodnie z art 110 § 1 ustawy z 29 sierpnia 1997r. - Ordynacja podatkowa (j.t.: Dz.U. z 2015r., poz.613) w zw. z art 31 i art 32 ustawy z 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (j.t.: Dz.U. z 2015r., poz.121 ze zm.), rozwiedziony małżonek płatnika składek odpowiada całym swoim majątkiem solidarnie z byłym małżonkiem za zaległości z tytułu zobowiązań składowych powstałych w czasie trwania wspólności majątkowej, jednakże tylko do wysokości wartości przypadającego mu udziału w majątku wspólnym. Jak wynika z poczynionych na gruncie przedmiotowej sprawy ustaleń faktycznych, małżeństwo M. M. (1) i J. M. zostało prawomocnie rozwiązane wyrokiem Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim z dniem 27 lipca 2011 roku i w niniejszej sprawie jest to data pewna ustania wspólności majątkowej małżeńskiej. Bez znaczenia zatem, z punktu widzenia cyt. art 110 § 1 Ordynacji podatkowej, w szczególności odnośnie zakresu odpowiedzialności za zobowiązania, pozostaje podniesiony przez skarżącą faktyczny rozkład pożycia małżonków, który nastąpił w jej ocenie wcześniej niż orzeczono rozwód. Zupełny i trwały rozkład pożycia między małżonkami w myśl art. 56 § 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego stanowi przesłankę do rozwiązania przez sąd małżeństwa przez rozwód, nie wpływa natomiast na kwestię odpowiedzialności majątkowej za zobowiązania składowe, jeżeli nie doszło wcześniej do zawarcia umowy o ograniczeniu wspólności ustawowej bądź o ustanowieniu rozdzielności majątkowej (art.47 k.r.o.). W rezultacie Sąd Okręgowy prawidłowo ustalił, że odpowiedzialność apelującej za zobowiązania składowe byłego małżonka winna być ograniczona do tych zaległości, które powstały w czasie trwania wspólności majątkowej, tj. od października 2010 roku do maja 2011 roku oraz należy uwzględnić odsetki za zwłokę powstałe, zgodnie z art.110§2 pkt 2 Ordynacji podatkowej, do dnia uprawomocnienia się wyroku orzekającego rozwód (27 lipca 2011 roku).

Na gruncie cyt. art.110 Ordynacji podatkowej odpowiedzialność rozwiedzonego małżonka i byłego małżonka jest odpowiedzialnością solidarną, ograniczoną do wysokości wartości przypadającego mu udziału w majątku wspólnym. Dlatego w uzasadnieniu wyroku Sądu Apelacyjnego z 19 grudnia 2013 roku, w sprawie III AUa 536/13, obok zasadniczej kwestii dotyczącej podstaw uchylenia zaskarżonego wyroku z powodu nieważności postępowania, ubocznie zwrócono uwagę na ułomność zaskarżonej decyzji i wskazano, że powyższe ograniczenie, wynikające wprost z treści art.110 §1 Ordynacji podatkowej, winno być wzięte pod uwagę przy ponownym rozpoznaniu niniejszej sprawy przez Sąd pierwszej instancji. Rozstrzygając odwołanie apelującej, Sąd powinien bądź ustalić wartość jej udziału w majątku wspólnym, bądź też – stosownie do art.319 k.p.c. – zastrzec odwołującej się prawo powoływania się w toku postępowania egzekucyjnego na organiczną odpowiedzialność. Sąd Okręgowy przeprowadził w tym zakresie postępowanie dowodowe, umożliwiając stronom dowodzenie okoliczności, z których chcą wywodzić skutki prawne. Zaprezentowane przez odwołującą się i zainteresowanego, wezwanego do udziału w sprawie, dowody nie doprowadziły jednak do ustalenia w sposób pewny wysokości wartości udziału odwołującej się w majątku wspólnym byłych małżonków. W rezultacie w tak ustalonym stanie faktycznym rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego zasadnie zostało wydane w oparciu o art 319 k.p.c. Zgodnie z jego treścią, jeżeli pozwany ponosi odpowiedzialność z określonych przedmiotów majątkowych albo do wysokości ich wartości, sąd może, nie wymieniając tych przedmiotów ani ich wartości, uwzględnić powództwo zastrzegając pozwanemu prawo do powołania się w toku postępowania egzekucyjnego na ograniczenie odpowiedzialności. Niniejszy przepis stanowi szczególną zasadę wyrokowania, mając na uwadze materialnoprawne unormowanie ograniczenia odpowiedzialności dłużnika, dotyczące takich instytucji, jak np.: odpowiedzialność małżonka dłużnika wyłącznie z majątku wspólnego za długi osobiste drugiego małżonka, wynikające ze zobowiązań zaciągniętych za zgodą małżonka dłużnika (art. 41 § 1 k.r.o.), a także odpowiedzialność

małżonka dłużnika składnikami majątku wspólnego wyszczególnionymi w art. 41 § 2 k.r.o. za długi osobiste drugiego małżonka, wynikające z zobowiązań zaciągniętych bez zgody małżonka dłużnika (art. 41 § 2 k.r.o.). (Telenga, Przemysław. Art. 319. W: Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, wyd. V. Wolters Kluwer Polska, 2012.). Przy czym art.319 k.p.c. pozostaje w związku z przepisami części trzeciej Kodeksu postępowania cywilnego. Z art. 837 k.p.c. wynika bowiem, że w postępowaniu egzekucyjnym dłużnik może powoływać się na ograniczenie odpowiedzialności tylko wówczas, gdy ograniczenie to zostało zastrzeżone w tytule wykonawczym. W rezultacie po przeprowadzeniu postępowania dowodowego Sąd Okręgowy prawidłowo orzekł, zmieniając zaskarżoną decyzję organu rentowego i zastrzegł zgodnie z treścią art 110 § 1 Ordynacji podatkowej, iż odpowiedzialność odwołującej się jest ograniczona wyłącznie do wysokości wartości przypadającego jej udziału w majątku wspólnym. Tym samym bezzasadnym uznać należało podniesiony przez skarżącą zarzut naruszenia art 319 k.p.c. , jak też zarzut naruszenia prawa materialnego, tj. art.110 § 1 Ordynacji podatkowej w zw. z art.31 i art.32 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych sformułowany w treści apelacji.

Sąd Apelacyjny nie znalazł również podstaw dla uznania zarzutu naruszenia art. 5 k.c. W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych niedopuszczalne jest bowiem powoływanie się na zasady współżycia społecznego, jako że prawo ubezpieczeń społecznych nie zawiera normy o charakterze takiej klauzuli generalnej, ani też normy zezwalającej na stosowanie w zakresie nieuregulowanym przepisów kodeksu cywilnego. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 16 czerwca 2011 r., sygn. akt III UK 214/10, stwierdził, że do złagodzenia rygorów prawa ubezpieczeń społecznych nie stosuje się ani art. 5 k.c., ani art. 8 k.p., bo przepisy prawa ubezpieczeń społecznych mają charakter przepisów prawa publicznego. Tym bardziej rygorów tych nie można obostrzać z powołaniem się na wspomniane klauzule generalne.

Ubocznie trzeba wskazać ,że bezpodstawny jest wniosek apelującej o zawieszenie postępowania do czasu rozstrzygnięcia w przedmiocie podziału majątku wspólnego, ponieważ poza sporem do daty wyrokowania przez Sąd Okręgowy, ale też przez Sąd Apelacyjny, żadna ze stron nie wystąpiła z inicjatywą w tym zakresie . Zgodnie z art.177§ 1 pkt 1 k.p.c. sąd może z urzędu zawiesić postępowanie , jeżeli rozstrzygnięcie sprawy zależy od wyniku innego toczącego się postępowania cywilnego. Ponieważ nie toczy się postępowanie w przedmiocie podziału majątku wspólnego , nie ma podstaw prawnych do rozważenia zasadności przesłanek do zawieszenia niniejszego postępowania .

W świetle powyższych rozważań zaprezentowana w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku wykładnia przepisów prawa materialnego i procesowego jest prawidłowa. Mając zaś na uwadze całość poczynionych w niniejszej sprawie rozważań, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

Przewodnicząca: Sędziowie: